

Waterbeheersing

Het duurzaam beheren van water is cruciaal voor onze samenleving. De maatschappij verwacht dat er voldoende water is in periodes van droogte en dat wateroverlast in periodes van zware regenval of bij stormtij beperkt blijft. De Vlaamse Waterweg nv tracht het waterpeil en het debiet zo te beheren dat grote schommelingen vermeden worden. We ondervinden echter meer en meer de gevolgen van de klimaatverandering. De periodes van zware regenval worden intenser, de periodes van droogte langer. Ondertussen stijgen ook de kwaliteitseisen voor en de vraag naar water, en krimpt de ruimte voor water door de toenemende verstedelijking.

De verdere verbetering van het waterbeheer biedt veel uitdagingen. De Vlaamse Waterweg nv streeft naar maximale afstemming van waterbeheersing op haar andere doelstellingen zoals watervoorziening, natuur, duurzame mobiliteit en recreatie door ze in te passen in dezelfde projecten. Door de multifunctionaliteit van de investeringen realiseren we daarbij belangrijke kostenbesparingen en benutten we de schaarse ruimte in Vlaanderen meervoudig.

De Vlaamse Waterweg nv is een partner in een meervoudige overlegstructuur die de uitdagingen van waterbeheer samen aangaat. De Coördinatiecommissie Integraal Waterbeleid (CIW) zorgt voor de afstemming van het waterbeleid binnen Vlaanderen. We voeren overleg over de gewestgrenzen heen in de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC), de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM), de Internationale Scheldec commissie (ISC) en de Internationale Maascommissie (IMC). Verder is er nog operationeel en thematisch overleg op bekkenniveau evenals structureel en informeel overleg met verschillende belanghebbende partijen.

Elke zes jaar stelt de Vlaamse regering een waterbeleidsnota op om het waterbeheer in Vlaanderen op orde te krijgen en te houden. Het decreet 'Integraal Waterbeleid' vormt het kader voor het Vlaamse waterbeleid en beantwoordt aan de Europese richtlijnen, de Kaderrichtlijn Water (2000) en de Overstromingsrichtlijn (2007). Uit het decreet vloeit de zesjaarlijkse opmaak van beheersplannen voor elk stroomgebied, met daarin geïntegreerde overstromingsrisicobeheerplannen (ORBP). De concrete maatregelen om wateroverlast te verminderen, worden uitgewerkt in de ORBP's.

MEERLAAGSE WATERVEILIGHEID

Vlaanderen kiest voor duurzame oplossingen die aansluiten bij het watersysteem volgens de principes van de 'meerlaagse waterveiligheid'. Meerlaagse waterveiligheid omvat een combinatie van maatregelen ter protectie, preventie en paraatheid.

- **PROTECTIE:** Maatregelen die de kans op wateroverlast verminderen door het bouwen van dijken, wachtbekkens, stuwen, pompstations ...
- **PREVENTIE:** Maatregelen die de gevolgschade van wateroverlast voorkomen of verminderen door het vrijwaren van overstromingsgevoelige gebieden en door overstromingsbestendig bouwen (preventie).
- **PARAATHEID:** Maatregelen die ervoor zorgen dat we goed voorbereid zijn wanneer wateroverlast zich toch voordoet, door het gebruik van voorspellingsystemen, het opmaken van noodplannen en het houden van calamiteitenoefeningen (paraatheid).

Meerlaagse waterveiligheid staat ook voor een gedeelde verantwoordelijkheid van overheden, waterbeheerders, ruimtelijke planners, crisis- en hulpdiensten, burgers ...

PROJECTEN

HERBOUWEN VAN DE STUWEN OP DE DENDER

Stuwen zorgen ervoor dat het waterpeil van de Dender kan worden geregeld. Ze zijn cruciaal om op een gecontroleerde manier het water van de Dender af te voeren en zo overstromingen te voorkomen. Daarnaast zorgen ze er ook voor dat er steeds voldoende waterdiepte is voor de scheepvaart. Tussen de bron in Ath en de monding in Dendermonde bevinden zich veertien stuwen, waarvan acht op Vlaams grondgebied.

De Vlaamse stuwen op de Dender zijn echter sterk verouderd en aan renovatie toe. De stuw van Dendermonde werd al gerenoveerd in 2012. Nu zijn de stuwen van Geraardsbergen, Idegem, Pollare, Denderleeuw, Aalst en Denderbelle aan de beurt. De stuw van Teralfene wordt afgeschaft.

RUIMTE VOOR WATER

Het verhaal gaat verder dan het vernieuwen van de stuwen. In 2017 werd het project 'Ruimte voor water – samen werken aan een Dender in balans' opgestart. De Vlaamse Waterweg nv werkt daarvoor samen met het Departement Omgeving en de Provincie Oost-Vlaanderen. Via een integrale en participatieve methode worden maatregelen uitgewerkt om de waterproblematiek in de regio aan te pakken. Samen met alle betrokkenen wordt gezocht naar scenario's die naast waterveiligheid ook op ruimtelijk, economisch en ecologisch vlak meerwaarde creëren. De optimale mix van maatregelen vormt de kern van een nieuw overstromingsrisicobeheerplan.

RUIMTE VOOR WATER (OPMAAK OVERSTROMINGSRISICOBEEHEERPLANNEN – ORBP'S):

Het vernieuwen van alle stuwen op de Dender is geen eindpunt voor De Vlaamse Waterweg nv, maar een eerste reeks van maatregelen in de gefaseerde aanpak om het overstromingsrisico in de Dendervallei te verminderen. Met het project Ruimte voor Water (**Opmaak Overstromingsrisicobeheerplannen – ORBP's**) wordt een volgende stap gezet om te voldoen aan de verplichtingen die haar werden opgelegd op basis van de Europese Overstromingsrichtlijn 2007/60/EG en de beslissing van de Vlaamse regering van 25 mei 2012 met betrekking tot het opstellen van een 'Strategische visie Denderbekken met focus op de wateroverlast'.

Conform de Europese Overstromingsrichtlijn dient De Vlaamse Waterweg nv een overstromingsrisicobeheerplan (ORBP) voor de Dender op te stellen, alsook voor de andere waterwegen, die zijn aangeduid op de hydrografische basiskaart, meer bepaald de Dender, de Ilzer, de Bovenschelde en de Gentse Kanalen. De opmaak van het ORBP voor de Dender is te beschouwen als een pilotcase die model zal staan voor de andere ORBP's voor de waterwegen.

SIGMAPLAN

Vlaanderen beter beschermen tegen overstromingen van de Schelde en haar zijrivieren en tegelijk de waardevolle Scheldenatuur een boost geven. Dat is het doel van het Sigmaplan. Het Sigmaplan gaat over veiligheid, natuur, recreatie en economie.

Het Sigmaplan neemt Vlaanderen in bescherming tegen overstromingen. Bij extreme weersomstandigheden kunnen de Schelde en haar zijrivieren gevaarlijk hoge waterstanden bereiken en zelfs overstromen. Daarom investeert het Sigmaplan in stevigere en hogere dijken en een ketting van natuurlijke overstromingsgebieden in de rivier valleien. Zulke gebieden kunnen op een gecontroleerde manier overtollig rivierwater opvangen. Zo geven we de rivieren ruimte om te stromen én te overstromen.

Naast het opleggen van de opmaak van overstromingsrisicobeheerplannen stelt de Europese Overstromingsrichtlijn dat een reductie inzake overstromingsrisico dient te worden gerealiseerd; weliswaar nog niet volledig, maar de aanpak van de overstromingsproblematiek dient georganiseerd te zijn volgens het principe van de meerlaagse waterveiligheid teneinde tegen 2050 de transitie naar meerlaagse waterveiligheid voltooid te hebben. De maatregelenpakketten zijn, na het bekomen van de resultaten van de ORBP's, gefaseerd uit te werken en dienen om de zes jaar aan Europa te worden gerapporteerd.

Voor de opmaak van dit maatschappelijk gedragen ORBP werd een samenwerkingsovereenkomst opgemaakt tussen De Vlaamse Waterweg nv, departement Omgeving en de provincie Oost-Vlaanderen. Het traject kreeg de naam 'Ruimte voor Water - Samen werken aan een Dender in balans' en wil **via een geïntegreerde aanpak** volgende doelstellingen realiseren vanuit de focus op waterveiligheid.

De watersnood van 1976 was de aanleiding voor het Sigmaplan. Om dergelijke rampen te voorkomen, lanceerde de Vlaamse overheid een ambitieus plan – met de S van Schelde en naar analogie met het Nederlandse Deltaplan. In 2005 werd het Sigmaplan aangepast aan de nieuwe wetenschappelijke inzichten. Sindsdien levert het Sigmaplan ook een belangrijke bijdrage aan de Europese natuurdoelen voor Vlaanderen.

Uitvoerders van het Sigmaplan zijn De Vlaamse Waterweg nv en het Agentschap voor Natuur en Bos. Het plan heeft naast waterveiligheid ook oog voor de ontwikkeling van riviernatuur, recreatie en lokale economie. Zo maakt het Sigmaplan Vlaanderen veiliger, groener en steeds heerlijker om te beleven.

BEHEERPLAN BOVEN-ZEESCHELDE

De Vlaamse Waterweg nv werkt volop aan een integraal plan voor de Boven-Zeeschelde. Dat is het deel van de Schelde tussen Gentbrugge en de monding van de Rupel in Rupelmonde en Bornem. De Vlaamse Waterweg nv wil er een duurzaam evenwicht creëren tussen alle functies van de rivier: bevaarbaarheid, recreatie en natuurontwikkeling. Tegelijk moet de omgevingsveiligheid tegen overstromingen verzekerd blijven.

GEMEENSCHAPPELIJKE MAAS

De Gemeenschappelijke Maas is onbevaarbaar voor scheepvaart. De scheepvaart verloopt via de parallel lopende Zuid-Willemsvaart aan Vlaamse zijde en het Julianakanaal aan Nederlandse zijde. Pleziervaart is wel mogelijk en dit van Kessenich (Kinrooi) tot Aldeneik (Maaseik).

De Grensmaas vormt over meer dan 55 km de grens tussen Vlaanderen en Nederland, en wordt door beide landen samen beheerd. Dagelijkse samenwerking tussen deze twee regio's maakt van de Grensmaas een Gemeenschappelijke Maas.

Het is de hoofdtaak van De Vlaamse Waterweg nv als rivierbeheerder en als verantwoordelijke voor de winterdijken om te zorgen voor de bescherming van de bevolking tegen overstromingen. Na het afsluiten van het Maasdijkenprogramma in 2007, is er gekozen om de veiligheid verder te verhogen in samenwerking met Nederland. Dit gebeurde door het verruimen van de rivier binnen de contouren van het winterbed. Deze ingrepen zijn afgerond en hebben ook als gevolg dat er zich extra natuurgebied heeft ontwikkeld. Zo ontstond er een meerwaarde voor de natuur en het landschap.

BOERTIEN

Het hoogwater in de winters van 1993 en 1995 leidde in Nederland tot concrete plannen om de bewoners van het Maasdal beter te beschermen. Die plannen kregen vorm in de zogenaamde Commissie Boertien, genoemd naar de toenmalige Nederlandse minister van Verkeer en Waterstaat.

Als Nederland Maastricht, Borgharen en Itteren wilde beschermen, dan moesten aan Vlaamse zijde ook ingrepen gebeuren, met name aan de Belgische Boertienlocaties, dat wil zeggen vanaf de Hochter Bampd tot aan Geneuth.

De samenwerking, tussen Vlaanderen en Nederland, die volledig past in de visie van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, verliep zeer succesvol en de projecten zijn tijdig opgeleverd. De impact is gigantisch. Zowel aan Vlaamse zijde (Smeermaas, Herbricht, Kotem) als aan Nederlandse zijde (Maastricht, Borgharen, Itteren) is de hoogwaterstand met enkele decimeters gezakt, lokaal tot zelfs 30 cm. De regie en coördinatie van de uitvoering van de Vlaamse Boertienlocaties is in handen van de VNBM, de Vlaams Nederlandse Bilaterale Maascommissie.

Dankzij de Maaswerken van de afgelopen jaren is de overstromingskans er tot 1 keer op 250 jaar herleid.

WATERBEHEERSING KUST

Het verbeteren van de bedrijfszekerheid en de waterbeheersing aan de Kust krijgt uitvoering in de projecten uitwateringskokers Afleidingskanaal van de Leie en Leopoldkanaal te Zeebrugge, de renovatie (studiefase) van sas Slijkens in Oostende en de renovatie van de sluisdeuren Ganzepoort te Nieuwpoort.

POMPINSTALLATIES EN WATERKRACHTCENTRALES OP HET ALBERTKANAAL

Het Albertkanaal wordt gevoed met Maaswater dat onttrokken wordt in Luik en Maastricht. Bij langdurige droogteperiodes daalt het debiet van de Maas in die mate dat de wateronttrekking moet worden beperkt.

De sluizencomplexen in Ham en Olen zijn uitgerust met speciale pompinstallaties die het Albertkanaal op peil houden bij waterschaarste en groene stroom genereren bij wateroverschot. De combinatie van pompinstallatie en waterkrachtcentrale is uniek in de wereld.

Dankzij de speciale pompen kan een diepgangbeperking vermeden worden. Die beperking wordt opgelegd bij lage

waterstanden en betekent concreet dat binnenschippers alleen maar het water op mogen met sterk verminderde vracht. Dat zorgt voor economisch verlies en het beschadigt de betrouwbaarheid van de binnenvaart.

Bij wateroverschot functioneren de installaties als waterkrachtcentrale. Ze leveren stroom voor de werking van de sluizen en genereren daarbovenop nog eens 3 miljoen kWh, of ongeveer het jaarverbruik van een duizendtal gezinnen.

De pompinstallaties en waterkrachtcentrales worden ook op de overige sluizen van het Albertkanaal, Genk, Diepenbeek, Hasselt en Wijnegem gebouwd.

